

Голові разової спеціалізованої вченої ради ID 9180
із розгляду та захисту дисертації
на здобуття ступеня доктора філософії
у КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти»
доктору педагогічних наук, професору, завідувачу
кафедри управління та адміністрування КЗВО
«Вінницька академія безперервної освіти»
Василенко Надії Володимирівні

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата наук з державного управління, доцента,
доцента кафедри управління та адміністрування
КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти»
КУХАРЧУКА ПЕТРА МИХАЙЛОВИЧА

на дисертацію ДІДИК НАТАЛІЇ ДМИТРІВНИ
«Механізми публічного управління у сфері охорони громадського здоров'я:
вітчизняна та зарубіжна практика здійснення»,
поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії
спеціальність 281 – Публічне управління та адміністрування
галузь знань 28 – Публічне управління та адміністрування

Ступінь актуальності обраної теми дисертаційної роботи.

«Механізми публічного управління у сфері охорони громадського здоров'я:
вітчизняна та зарубіжна практика здійснення» зумовлена комплексом
внутрішніх і зовнішніх чинників, що впливають на ефективність
функціонування системи громадського здоров'я в Україні. З огляду на
триваючі процеси трансформації державного управління, впровадження
децентралізаційної та медичної реформ, зростає потреба у вдосконаленні
механізмів публічного управління, орієнтованих на забезпечення сталого
розвитку системи охорони здоров'я, її стійкості до сучасних викликів та
загроз.

Дослідження є вчасним і значущим у контексті актуалізації потреби у
якісному публічному управлінні сферою громадського здоров'я, особливо в
умовах воєнного стану, повоєнного відновлення та глобальних криз, таких як
пандемія COVID-19. Сучасна ситуація вимагає впровадження адаптивних,
доказових, науково обґрунтованих механізмів управління, здатних

оперативно реагувати на динамічні зміни епідеміологічної ситуації, забезпечувати безперервність медичних послуг і формувати систему профілактики на рівні громад.

Актуальність дослідження також посилюється потребою в інтеграції міжнародного досвіду, зокрема з країн із ефективно організованими системами охорони здоров'я, до вітчизняної управлінської практики. Особливого значення набуває порівняльний аналіз інституційних, фінансових та організаційних механізмів, що забезпечують дієвість систем громадського здоров'я в умовах надзвичайних ситуацій та воєнних конфліктів.

Незважаючи на наявність значного теоретичного доробку з проблематики публічного управління, зокрема в галузі охорони здоров'я, слід констатувати недостатню розробленість аспектів трансформації механізмів управління в умовах складних багатовимірних викликів, пов'язаних з війною, децентралізацією, зміною парадигми надання медичних послуг та необхідністю міжсекторальної взаємодії.

Наукове та практичне значення результатів дисертаційної роботи Дідик Н.Д. полягає у розробці цілісної концепції модернізації механізмів публічного управління у сфері охорони громадського здоров'я, яка ґрунтується на міждисциплінарному підході (управління, право, медицина, економіка, політика) та включає апробацію кращих зарубіжних практик.

Таким чином, окреслена тематика дослідження відповідає сучасним потребам науки публічного управління, має вагоме суспільне значення та сприяє формуванню системних змін у сфері охорони громадського здоров'я в Україні відповідно до глобальних стандартів і викликів часу.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукові положення, висновки, рекомендації, представлені у дисертації, ґрунтуються на комплексному застосуванні загальнонаукових і спеціальних методів, а також на апробації результатів дослідження, достатньою мірою обґрунтовані та відповідають меті і завданням роботи.

Розроблені наукові положення та висновки щодо вирішують поставлене дослідницьке завдання. Вони є обґрунтованими та охоплюють значний обсяг теоретичного матеріалу, що підтверджує їх наукову цінність. Поставлена авторкою мета досягнута і логічно розкрита шляхом послідовного вирішення поставлених завдань: виявити змістові особливості феномену «здоров'я населення» як національного стратегічного інтересу та об'єкту комплексної державної політики та публічного управління; дослідити сучасний стан та оцінити стратегічні вектори державної політики в сфері охорони громадського здоров'я, їх трансформацію в умовах існуючих загроз; обґрунтувати напрями розвитку понятійно-категоріального апарату у сфері охорони громадського здоров'я та сформулювати пропозиції з його удосконалення; на підставі узагальнення теоретичних підходів щодо структури механізму публічного управління розробити його інтегровану модель у сфері охорони громадського здоров'я та визначити відповідний інструментарій; здійснити оцінку стану та тенденцій розвитку національного та міжнародного законодавства у сфері охорони громадського здоров'я як ефективного інструменту механізму публічного управління в галузі; проаналізувати досвід зарубіжних країн щодо публічного управління у сфері охорони здоров'я населення, визначити сучасні світові тренди та сформулювати рекомендації щодо впровадження в Україні; визначити вплив децентралізації на управління в сфері громадського здоров'я та з'ясувати роль органів місцевого самоврядування (на прикладі Вінницької міської територіальної громади) у розбудові спроможної системи здорової громади в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення, на підставі чого запропонувати пропозиції з удосконалення механізму публічного управління.

У першому розділі роботи «Державна політика у сфері громадського здоров'я в контексті сталого розвитку та національної безпеки: теоретичний підхід» Дідик Н.Д. Розглядає здоров'я населення розглядається не лише як медичне поняття, а як індикатор національної безпеки, сталого розвитку та життєздатності держави. Авторка аналізує нормативно-правові, стратегічні та

наукові джерела, що підтверджують стратегічну вагу громадського здоров'я у державній політиці. Аргументовано, що стан здоров'я населення - це інтегральний показник ефективності державного управління, а також ключ до демографічної, економічної, соціальної та інформаційної безпеки. У розділі підкреслюється, що в сучасних умовах війни та викликів державотворення громадське здоров'я має стати фактичним пріоритетом державної політики, а не декларативною ціллю.

Розділ другий роботи «Стан та тенденції трансформації механізмів публічного управління у сфері громадського здоров'я» присвячений обґрунтуванню інтегральної моделі механізму публічного управління у сфері громадського здоров'я. У ньому розглянуто необхідність модернізації публічного управління в умовах війни, євроінтеграції, цифровізації та глобальних загроз. Проаналізовані наукові підходи до визначення сутності механізму публічного управління, запропоновано авторське визначення та структура механізму, що включає шість ключових сегментів, розкрито зміст кожного механізму, їхнє значення, інструменти, проблеми та шляхи вдосконалення. Сформульовані концептуальні та структурні засади ефективного механізму публічного управління, орієнтованого на зміцнення здоров'я населення. Дідик Н.Д. переконливо доводить необхідність інтеграції ключових механізмів публічного управління (правового, інституційного, фінансово-економічного, адміністративно-організаційного, інформаційного та кадрового) задля формування ефективної, стійкої та адаптивної системи охорони громадського здоров'я. Обґрунтовується, що лише узгоджене функціонування цих механізмів забезпечить здатність системи адекватно реагувати на виклики, особливо в умовах надзвичайних ситуацій, зокрема воєнного характеру. Підкреслюється, що питання стійкості та ефективності системи охорони здоров'я в умовах війни є предметом наукової та прикладної уваги в інших країнах. Зазначено, що досвід низки азійських та європейських країн може бути використаний як орієнтир для побудови української моделі управління, адаптованої до реалій війни та повоєнного відновлення.

В третьому розділі роботи «Специфіка публічного управління сферою громадського здоров'я під впливом окремих чинників» досліджується роль місцевого самоврядування в охороні громадського здоров'я. На прикладі Вінницької міської територіальної громади продемонстровано як реалізуються ці повноваження через стратегії та програми («Здоров'я вінничан»), на підставі чого формулюються висновок, що основний акцент у публічному управлінні - профілактика, вакцинація, моніторинг. Висвітлений зарубіжний досвід децентралізації (Швейцарія, Норвегія, Данія, Японія) та централізації (Фінляндія) щодо організації національних систем охорони здоров'я. Заслуговує на увагу представлений в роботі досвід Ізраїлю, який має ефективну модель кризового публічного управління під час воєнних подій, особливо у сфері психічного здоров'я.

У рецензованій дисертації дотриманий баланс розкриття усіх наукових поглядів в межах обраного напрямку. Дисертація базується на джерельній базі, до якої включені наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених, а також національні та зарубіжні нормативно-правові акти. Викладені у розділах основної частини роботи положення, переконують у тому, що відповідні питання важливі з науково-теоретичної та практичної точок зору і є недостатньо вивченими у науці публічного управління.

Результати, отримані під час дослідження, дозволили сформулювати висновки, внести пропозиції з важливим теоретичним і практичним значенням та додатково висвітлюють знані у науці положення, сприяють продовженню і поглибленню досліджень механізмів публічного управління в сфері охорони громадського здоров'я.

Достовірність та новизна отриманих результатів. Достовірність отриманих результатів дисертаційного дослідження підтверджена їх методологічною обґрунтованістю, використанням теоретичного та практичного доробку за проблематикою роботи. Наукова новизна одержаних результатів відображена в наступних результатах:

Наукова новизна одержаних результатів полягає в розвитку теоретико-методологічних та концептуальних положень трансформації механізмів публічного управління у сфері охорони громадського здоров'я та запропоновані шляхи їх удосконалення, а саме розроблена інтегральна модель загального механізму публічного управління у сфері громадського здоров'я, що ґрунтується на міжсекторальній взаємодії всіх суб'єктів управлінського процесу та злагодженому функціонуванні усіх складових сегментів механізму, що адаптовані до поточних викликів (воєнні дії, євроінтеграція, медична реформа, реформа децентралізації, цифровізація); удосконалено кадровий механізм публічного управління у сфері охорони громадського здоров'я на основі визначення його інструментарію; інструментарій інформаційного механізму публічного управління в сфері охорони громадського здоров'я; понятійно-категоріальний апарат у досліджуваній сфері суспільних відносин та запропоновані авторські дефініції понять «державна політика в сфері охорони громадського здоров'я» та «механізм публічного управління в сфері охорони громадського здоров'я». Дістали подальшого розвитку дослідження досвіду функціонування та державного управління у сфері громадського здоров'я в окремих європейських та азійських країнах. Аналіз закордонного досвіду Ізраїлю щодо формування механізмів публічного управління системою охорони громадського здоров'я в умовах війни надав можливість сформулювати пропозиції щодо пріоритетних завдань для належного функціонування механізмів публічного управління системою охорони здоров'я України.

Повнота викладу положень дисертації в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації, відсутність порушення академічної доброчесності. Основні положення та наукові результати дисертаційної роботи викладено в 17 наукових працях, зокрема: в 5 статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях (1 з яких у міжнародному виданні Scopus), 10 тезах, опублікованих за результатами науково-практичних конференцій та 2 колективні монографії.

Зміст вказаних публікацій відображає основні результати дослідження та свідчить про їх належну апробацію. Наукові публікації Н.Д. Дідик відповідають вимогам пункту 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року.

Дисертаційна робота Дідик Н.Д. перевірена на унікальність тексту. Порушень академічної доброчесності не виявлено.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. Водночас, поряд з позитивною оцінкою дисертації Н.Д. Дідик наукове дослідження, як і будь-яке нове творче дослідження, містить окремі дискусійні положення, які потребують додаткової аргументації чи роз'яснення дисертантом під час публічного захисту та є можливими для врахування при здійсненні подальших наукових розробок з обраної тематики:

1. Визнаючи важливість здійсненого дисертанткою внеску в удосконалення понятійно-категоріального апарату публічного управління у сфері охорони громадського здоров'я, зокрема в частині розробки авторських дефініцій ключових термінів, певні труднощі в сприйнятті та інтерпретації викладеного матеріалу пов'язані із одночасним застосуванням термінів «спроможна система громадського здоров'я» (с. 59) та «стійка система громадського здоров'я» (с. 61). Не зрозуміло як тлумачить ці поняття авторка, як тотожні чи різні за своїм змістовим наповненням категорії. На наш погляд, наукова цінність роботи могла б бути суттєво підвищена шляхом подачі авторського або нормативно-правового трактування цих понять з чітким визначенням позиції дисертантки з цього питання.

2. Запропонований дисертанткою у підрозділі 2.3 роботи підхід до висвітлення проблематики в контексті порівняльного аналізу зарубіжних практик публічного управління у сфері охорони здоров'я, беззаперечно має науковий інтерес. Слід зауважити, що в дисертації значна увага приділена

системі охорони здоров'я Сінгапуру, Японії, Тайваню та Південної Кореї, тоді як опис систем Норвегії, Нідерландів і Швейцарії є менш деталізованим. Враховуючи, обраний країною євроінтеграційний вектор подальшого розвитку, на нашу думку, доцільно було б розширити аналіз саме європейських практик публічного управління галуззю.

3. У підрозділі 3.1. роботи заслуговує на увагу актуальне і комплексне осмислення дисертанткою проблематики децентралізації у сфері громадського здоров'я, а також спроба адаптації зарубіжного досвіду до українських реалій. Водночас, з метою підвищення наукової цінності та структурної завершеності логічним було б представити узагальнену модель взаємодії органів місцевого самоврядування з регіональними Центрами контролю і профілактики хвороб, наприклад, у форматі схеми, таблиці або розробленого авторкою алгоритму.

4. Сучасна система громадського здоров'я будується за принципами децентралізації та субсидіарності. З огляду на ці ключові засади розбудови національної системи громадського здоров'я, на нашу думку, вартим поглиблення (підрозділ 3.1.) є аналіз того, як саме воєнний контекст вплинув на реалізацію децентралізаційної політики у сфері охорони здоров'я на місцях.

Разом з тим, наведені зауваження загалом не впливають на позитивну оцінку роботи. Дисертація є завершеним, актуальним, самостійним та аргументованим науковим дослідженням. Обґрунтованість одержаних результатів підтверджена теоретичною та методологічною базою дослідження, критичним аналізом та узагальненням праць вітчизняних та зарубіжних вчених, комплексним аналізом національного та міжнародного законодавства. Висновки до дисертації містять головні наукові результати, отримані дисертантом особисто, синтезують накопичену у змісті інформацію відповідно до сформульованих у вступі загальної мети і конкретних завдань.

Загальний висновок та оцінка дисертації. Дисертаційне дослідження Дідик Наталії Дмитрівни «Механізми публічного управління у сфері охорони

громадського здоров'я: вітчизняна та зарубіжна практика здійснення» є завершеним самостійним науковим дослідженням актуальної проблеми, містить оригінальні підходи до розв'язання теоретичних і практичних питань, пов'язаних із удосконалення механізмів публічного управління у сфері охорони громадського здоров'я в умовах війни та повоєнного відновлення.

Дисертаційна робота Дідик Наталії Дмитрівни «Механізми публічного управління у сфері охорони громадського здоров'я: вітчизняна та зарубіжна практика здійснення» за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів відповідає всім вимогам п. 10 Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах) затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями) та вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами), а її авторка – Дідик Наталія Дмитрівна заслуговує на присудження їй ступеня доктора філософії в галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування»

Рецензент:

Кандидат наук з державного управління, доцент,
доцент кафедри управління та адміністрування
КЗВО «Вінницька академія
безперервної освіти»

Петро КУХАРЧУК